

בית איזי שפירא

לשינוי באיכות חייהם של אנשים עם מוגבלויות

Beit Issie Shapiro

Changing the lives of people with disabilities

בקמפוס ווילי וסיליה טראמפ

On the Willie & Celia Trump Campus

הקיוסק

תכנית לפיתוח מיומנות של השתתפות בקהילה

אסטל סליון, קלינאית תקשורת, ורכזת מקצועות הבריאות,
וצוות הקלינאיות ומרפאות בעיסוק של בית הספר איזי שפירא.

2019

פתיחה כללית

אחת המטרות המרכזיות בבית איזי שפירא היא פיתוח מיומנויות של כישורי חיים, כבסיס לעידוד השתתפות פעילה ועצמאות בקהילה.

לבית הספר לחינוך מיוחד בבית איזי שפירא מגיעים תלמידים עם לקויות מוטוריות מורכבות, ומוגבלות שכלית התפתחותית קלה עד בינונית. המטרה המרכזית בפרויקטים ובפעילויות שבית הספר מקדם, היא העצמת יכולות הילדים להשתלב בפעילות יום יומית מותאמת גיל, בקהילה. במאמר זה נתאר שתי פעילויות המתקיימות בבית הספר בתחום זה: הפעלת "קיוסק" בארגון ו"יציאה לקניות" בקהילה.

רקע תיאורטי

הכלה חברתית (social inclusion) מהווה מרכיב מרכזי באמנה של האו"ם בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות (Quinn & Doyle, 2012); היא מהווה מרכיב חשוב ביותר ברווחת החיים של אנשים עם מוגבלויות אינטלקטואליות והתפתחותיות (Buntinx & Schalock, 2010); וכן היא מהווה מרכיב קריטי בהפיכתו של אדם לחבר מוערך ותורם לקהילה (Masse and others, 2012).

בפועל, אנשים עם מוגבלויות אינטלקטואליות והתפתחותיות ממשיכים לחוות שיעור גבוה של בידוד חברתי (Bigby, 2008; Milner & Kelly, 2009) והרשתות החברתיות שלהם מורכבות בעיקר מבני משפחה ואנשי מקצוע (Lippold & Burns, 2009).

מודל של הכלה חברתית (Clifford-Simplican, Leader, Kocielek & Leahy, 2015) מציע שהגדרת הכלה חברתית הינה תצריף של שני תחומים עיקריים - יחסים בין-אישיים (interpersonal relationships) והשתתפות קהילתית (community participation). שני תחומים אלה תומכים הדדית האחד בשני.

בקרב ילדים ובני נוער השתתפות בפעילויות בקהילה מספקת תחושה של שייכות, מסוגלות והנאה, ומסייעת בפיתוח הערכה עצמית חיובית. מחקרים על השתתפות של ילדים עם מוגבלות הצביעו על כך שהם נהנים מהשתתפות בפעילות בקהילה. אולם בפועל, תדירות השתתפותם בפעילויות אלו נמוכה יותר מאשר של ילדים ללא מוגבלות, ומושפעת מתכונות של הסביבה הפיזית, החברתית והעמדות הרווחות בה, כמו גם מהכישורים החברתיים והמיומנויות של הילדים עצמם.

בנוסף, משפחות רבות נמנעות מלצאת עם ילדיהן עם המוגבלות לפעילות שגרתית בקהילה מתוך מחשבה כי הילדים אינם יודעים כיצד להתמודד עם מצבים שונים, ומדווחות על קושי שלהם ושל ילדיהם, בהתמודדות עם שגרת החיים בקהילה. נושא זה עלה בשיחות עם הורים, שילדיהם לומדים בבית הספר לחינוך מיוחד של בית איזי שפירא.

כמענה לקשיים, ועל בסיס התפיסה המקצועית והחברתית של בית הספר ושל הארגון, הדוגלת בהשתלבות חברתית ומכירה בתרומתה לילד ולעתידו, התפתחו בבית הספר מספר תכניות שמטרתן להקנות לילדים התנסויות במצבים יום יומיים בקהילה.

במאמר זה נתאר שתי פעילויות, מתוך מערך רחב יותר של עשייה שפותחה בבית הספר, במטרה לקדם השתתפות ילדים עם מוגבלויות מוטוריות בפעילויות שכיחות בקהילה.

הפעילויות

1. הפעלת "קיוסק" בשני מוקדים:
 - בתחומי ביה"ס - מופעל ע"י הצוות בשיתוף עם תלמידים, ומיועד לתלמידי בית הספר.
 - במבואה של בית איזי שפירא - מופעל ע"י התלמידים (כתה ו'), ומיועד לכל באי הבית.
2. "מסע קניות" - יציאה לקניות בחנויות בקהילה: בחנויות שכונתיות ובקניון.

1. פעילות ה"קיוסק"

הפעילות של הפעלת "קיוסק" מתקיימת בביה"ס אחת לשבוע, בזמן ההפסקה של התלמידים, במטרה לזמן לתלמידים תרגול מיומנויות הנחוצות ב"עולם האמיתי" בקהילה.

היוזמה

צוות הקלינאיות והמרפאות בעיסוק מוביל את הפרויקט, והתכנית מתבצעת על ידי כל צוות בית הספר: מורות, מקצועות הבריאות, סייעות ובנות שירות, כלומר עבודה בצוות טרנס-דיסיפילנארי.

אוכלוסיית היעד

תלמידי בית הספר - ילדים עם לקויות מוטוריות מורכבות, ומוגבלות שכלית התפתחותית קלה עד בינונית.

המטרות

1. הקניית מיומנויות תקשורתיות/חברתיות, וכישורי חיים, לקידום השתתפות פעילה ועצמאות כגון: תקשורת עם הסביבה, ניידות, התנהגות נאותה, בחירה, כיבוד ושיתוף חברים, שמירה על הניקיון, ועוד.
2. הקניית ידע מתמטי ומיומנויות קוגניטיביות.
3. הנגשת השימוש בחפצים יומיומיים, הדורשים תפקודי ידיים ברמות שונות, ובמידת הצורך שימוש באביזרים מסייעים לפתיחת הארנק, הוצאת הכסף, ופתיחת שקית חטיפים.

כיצד מתבצע הפרויקט

הפרויקט מתבצע לאורך כל השנה, פעם בשבוע בכל כיתה.

1.1 קיוסק בתחומי בית הספר

בשנה הראשונה התקיים הפרויקט בתוך חדר בבית הספר.

בשנה שלאחר מכן, מתוך רצון להפוך את התכנית למדמת מציאות, נבנו שני דוכנים, שהוצבו בחצרות ביה"ס. הדוכנים הופעלו בהפסקה על ידי אנשי צוות, בשיתוף התלמידים.

התלמידים פעלו הן כמוכרים והן כקונים בקיוסק. בניגוד לשיעור בתוך כיתה, התלמידים אינם מחויבים לקחת חלק בפעילות הקיוסק.

ההשתתפות היא פרי רצונם, והם צריכים להיות אקטיביים, ולהביע את רצונם לקחת בה חלק.

צוות בית הספר עבר תהליך ארוך ומשמעותי, במטרה לאפשר לתלמידים עצמאות מרבית, לבחור וליזום, ללא תיווך יתר של הצוות.

לכל תלמיד יש דרך מיוחדת משלו לממש את השתתפותו. חלקם ניידים וורבליים, מגיעים בכוחות עצמם (הליכה, הליכון, כיסא ממונע) לדלפק, ומבקשים באמצעות דיבור מה שברצונם לקנות. חלקם צריכים לבקש שיסיעו אותם בכיסא גלגלים, ובחרים ומביעים את עצמם באמצעות דיבור ותקשורת תומכת חלופית (תת"ח) - ג'סטות ושפת סימנים, לוחות תקשורת, אייפדים, מחשבי תקשורת או מערכת מיקוד מבט.

השגת המטרות

• עבודה על פיתוח יכולות תקשורתיות

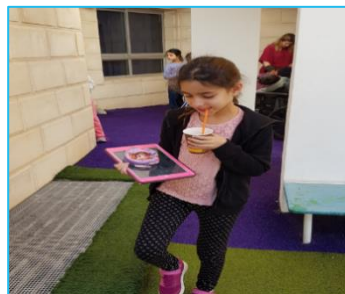
במטרה לעודד יוזמה, בחירה ועצמאות, מושם בתכנית דגש מרכזי על העברת מסרים וניהול שיחה, באמצעות דרכי תקשורת מגוונות, הכוללות שימוש בשפה דבורה (דיבור), ג'סטות ושפת סימנים, ושימוש באביזרי תקשורת מסייעת כמו לוחות תקשורת, אייפדים, מחשבי תקשורת, ומערכות מיקוד מבט.

בחירה ויוזמה

אני עצמאית בשטח

אני לומדת לבחור

- **הקניית ידע מתמטי**
המכירה והקנייה מאפשרים לתלמידים להתנסות בשימוש בכסף תוך רכישת מיומנויות מתמטיות: ספירה, מנייה, חיבור וחסור (קבלת עודף), הכרות עם מטבעות ושטרות.

- **הקניית מיומנויות לחיי היום יום**
כל תלמיד יחד עם הוריו, בוחר וקונה ארנק, בהתאם ליכולות המוטוריות שלו. גם תלמיד שאין לו יכולת מוטורית, ירכוש ארנק, במטרה להיות אחראי ושותף פעיל בהתנהלות הכספית שלו. כמו כן, לרשות התלמידים קנקן מיוחד, ממנו ניתן למזוג לכוסות, מבלי שיהיה צורך להרים אותו.

שמירה על הניקיון

שימוש בארנק

הכנת מיץ

1.2 קיוסק במבואת בית איזי שפירא

לאחר מספר שנים החלטנו להוסיף מימד נוסף לפעילות הקיוסק: מפעילות בית ספרית לפעילות כלל-ארגונית. הקיוסק נפתח בלובי הבניין, פעם נוספת בשבוע, ומאפשר לכלל העובדים והמבקרים לקנות וליהנות מפעילות התלמידים. לתלמידים הוא מספק התנסות נוספת במיומנויות שרכשו. התלמידים הבוגרים מציעים לציבור העובדים והמבקרים מוצרים שונים, לומדים כיצד לתקשר עם אנשים שאינם מכירים, להתנהג בציבור, סופרים את הסכום שניתן להם תמורת המוצרים, ונותנים עודף במידת הצורך.

בעקבות הפעילות הזאת, יזמנו פעילות נוספת.

התלמידים דנים ובוחרים מה לעשות בכסף שנאסף ממכירת המוצרים. הם לומדים להעלות הצעות שונות לבילוי משותף בקהילה, להציג אותן ולנמקן, וכן לקבל החלטה קבוצתית על השימוש המועדף בכסף. בשנה מסוימת בחרו התלמידים לצאת ליום כיף: יציאה לסרט (את היציאה לסרט, ואת הסרט עצמו, בחרו התלמידים מתוך מספר אלטרנטיבות), אחריו הם נסעו ברכבת לתצפית מגג מגדל עזריאלי, ואכלו במסעדה.

2. פעילות יציאה ל"קניות" בקהילה

כדי לחזק מיומנויות של יציאה לפעילויות נורמטיביות בקהילה וכהמשך לתרגול בתוך שטח בית הספר, התלמידים יוצאים לקהילה מספר פעמים בשנה, ומתרגלים מיומנויות וכישורי חיים שרכשו בסביבת החיים "האמיתיים": יציאות שאנו נוהגים לקיים כל שנה הן: (1) שוק ארבעת המינים בסוכות, (2) רולדין בחנוכה ובפורים, (3) קניות בחנות ירקות שכונתית (4) קנייה בחנות מכולת שכונתית ועוד. כך הם מתרגלים עצמאות, ניידות, תקשורת, בחירה, התנהגות נאותה, תפקודי ידניים, שימוש בכסף ועוד, ולומדים להשתלב בחברה, לקראת העתיד.

כיתת הבוגרים (כיתה ו) יוצאת מידי שבוע לחנות שכונתית, במטרה לתרגל ולחזק על בסיס קבוע, את המיומנויות הנדרשות לתפקוד עצמאי בקהילה. בהזדמנות זו גם הקהילה המקומית לומדת להכיר את דרכי התקשורת והצרכים של ילדים עם מוגבלויות.

ועכשיו מוכנים לצאת לקהילה

שוק ארבעת המינים

רולדין שוק ארבעת המינים ספרייה מכולת בית כנסת חנויות

הולכים לקנות סופגנייה

לסיכום

שני המיזמים תומכים זה בזה, מקדמים את השתלבותם של התלמידים בפעילות בקהילה, ותורמים להשתתפות, עצמאות, ניידות, מסוגלות חברתית, התנהגות נאותה, תקשורת, יוזמה ובחירה, ולאיכות חייהם של הילדים ומשפחותיהם.

מעורבות המשפחות

במטרה להעצים את התלמידים, ולהטמיע את המיומנויות גם בבית, יש חשיבות במעורבות של ההורים בפרויקט. מעורבות זו באה לידי ביטוי בקנייה משותפת של הארנק (כל משפחה לילדה), שליחת כסף לצורך הקניות, ודיווח שוטף מהצוות על הפעילות, וחלקו של הילד בה. חלק מההורים דיווחו, כי הצלחת המיזמים, והיציאה מבית הספר, אפשרה גם למשפחה לצאת עם ילדיה למקומות סגורים הומי אדם, כמו לקניון, לסרט ולמסעדה. בעקבות התגובות של ההורים לגבי ההיצע בקיוסק (חטיפים ושוקולד), והמדיניות של משרד החינוך בנוגע לתזונה בריאה בבתי הספר, הוחלט לבצע שינויים, וכיום הקיוסק מציע מוצרים בריאים בלבד. לדוגמא, בסמוך לחגים נמכרו חפצים הקשורים לחג (קישוטים לסוכה, דגלים וכו'), ובסמוך לפסח התקיים שוק "קח תן", בשיתוף המשפחות. כמו כן, לכל כיתה הייתה הזדמנות במהלך השנה להכין ולמכור שייקים מפירות.

מקורות

Bedell G., Coster W., Law M., Liljenquist K., Kao Y-c., Teplicky R., Anaby D., & Khetani M.A. (2013). Community Participation of Children with and without disabilities. *Physical Medical and Rehabilitation*, 94 (2), 315-323 .

Bigby, C. (2008). Known well by no-one: Trends in the informal social networks of middle-aged and older people with intellectual disability five years after moving to the community. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 33(2), 148–157 .

Clifford-Simplican S., Leader G., Kociolek J., & Leahy M. (2015). Defining social inclusion of people with intellectual and developmental disabilities: An ecological model of social networks and community participation. *Research in Developmental Disabilities*, 38, 18–29

Buntinx, W.E., & Schalock, R.L. (2010). Models of disability, quality of life and individualized supports: implications for professional practice in intellectual disability. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 7(4), 283–294 .

Masse, L.C., Miller, A.R., Shen, J., Schiariti, V., & Roxborough, L. (2012). Comparing participation in activities among children with disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 33, 2245–2254.

Lippold T. & Burns J. (2009). Social support and intellectual disabilities: A comparison between social networks of adults with intellectual disability and those with physical disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 53(5), 463–473 .

Quinn, G. & Doyle, S. (2012). Getting a life – living independently and being included in the community - A legal study of the current use and future potential of the EU Structural Funds to contribute to the achievement of Article19 of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Report to the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Regional Office for Europe.